

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

**РЕФЕРАТ**  
**кваліфікаційної роботи**  
**на здобуття освітнього ступеня бакалавр**  
**зі спеціальності 053 «Психологія»**  
**за освітньою програмою «Психологія»**  
**на тему: «Особливості адаптації студентів до закладу вищої освіти»**

**Виконавець:**

студентка 4 курсу ЦЗВФН

Красій Ольга Олегівна \_\_\_\_\_  
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

**Науковий керівник:**

д. політ. н., професор  
(науковий ступінь, вчене звання)

Сіленко Алла Олексіївна \_\_\_\_\_  
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

## **ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ**

**Актуальність дослідження.** Усі молоді люди, які планують після закінчення школи продовжити освіту у закладі вищої освіти (ЗВО), опиняються у новому освітньому середовищі. Для одних це не є проблемою, для інших це досить складний та болісний процес. Проблема адаптації до ЗВО ускладнена тими обставинами, за яких молоді українці перебувають уже протягом п'яти останніх років. У 2019 р. людство, у тому числі Україна, зіткнулося з загрозою пандемії Covid-19, а в лютому 2022 р. Україна зазнала нападу російського агресора. Все це призвело до психологічного стресу студентської молоді, яка опинилася у нових умовах навчального процесу.

Такі умови вимагають від молоді вміння адаптуватися до цих нових умов, виявляти самостійність, стійкість, ініціативність. Проте, як виявилось, не всі студенти через різні причини були готові до дистанційного формату навчального процесу. Багато з них зазнали емоційної та нервової напруги, труднощів із засвоєнням навчального матеріалу, з комунікацією з викладачами та однокурсниками.

Враховуючи, що підготовка кваліфікованого фахівця включає особистісну мотивацію до здобуття професії, важливим є поважне ставлення до претендентів вищої освіти, створення для них комфортних умов навчання та побуту, підтримка їхнього позитивного емоційного настрою. Однак доводиться констатувати, що наразі питанню адаптації студентів у новому освітньому середовищі ЗВО приділяється недостатня увага, через що, ця проблема продовжує залишатися невирішеною. Цим визначається актуальність теми дослідження.

**Метою дослідження** є теоретико-методологічне обґрунтування особливостей адаптації студентів до закладу вищої освіти.

Для досягнення даної мети були поставлені наступні дослідницькі **завдання:**

- провести аналіз сучасних наукових досягнень в дослідженні адаптації студентів до закладу вищої освіти і обґрунтувати вибір напрямку дослідження;
- дослідити поняття і сутність адаптації студентів до закладу вищої освіти;
- визначити психологічне поняття освітнього середовища ЗВО;
- виявити внутрішні та зовнішні фактори адаптації студентів до ЗВО;
- аргументувати процес адаптації студентів до ЗВО в умовах пандемії Covid-19 та воєнного стану;
- виявити роль психологічної служби ЗВО у процесі адаптації студентів;
- на основі аналізу наявних методик дослідження особливостей адаптації студентів до закладу вищої освіти обрати методику дослідження;
- проаналізувати результати емпіричного дослідження.

**Об'єкт дослідження** – процес адаптації студентів до закладу вищої освіти.

**Предмет дослідження** – особливості адаптації студентів до закладу вищої освіти.

**Методи дослідження.** Для вирішення завдань дослідження використовувалися теоретичні, емпіричні та статистичні методи. Зокрема, теоретико-методологічний аналіз дозволив концептуалізувати наукову психологічну літературу (дисертації, автореферати дисертацій, монографії, статті, Інтернет-ресурси), присвячену адаптації студентів до закладу вищої освіти, дослідити ступінь розробленості проблеми. Метод математичної статистики дозволив опрацювати дослідницькі дані, обчислити статистичні показники, перевірити достовірність результатів емпіричного дослідження.

Для досягнення мети дослідження було поєднано кількісні та якісні методи, зокрема, анкетування; методика «Шкала тривоги Спілбергера (State-Trait Anxiety Inventory, STAI), що дозволяє ефективно змінювати самооцінку рівня тривожності в даний момент (реактивна тривожність) та особистісної тривожності (стійка характеристика людини; методику діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда). вимірювання рівня адаптованості людини; методика «Способи копінг-поведінки» Р. Лазаруса та С. Фолкмана, за допомогою якої визначаються способи вирішення проблем у трудовому процесі, навчанні, відносинах з оточуючими.

**Вибірку склали 50 студентів Одеського національного економічного університету, гендерний аспект не враховувався.**

**Практичне значення отриманих результатів** полягає в тому, що положення й висновки дисертації створюють основу для подальшого теоретичного дослідження проблем адаптації студентів до закладу вищої освіти. Робота може бути використана при підготовці загальних і спеціальних курсів, написанні підручників і навчальних посібників з соціальної психології.

**Апробація результатів дослідження.** Кваліфікаційна робота виконана й обговорена на кафедрі мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету. Теоретичні й методологічні аспекти дослідження доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (7 квітня 2024 р., м. Пештера (Болгарія), конференції ОНЕУ (2024 р.),

**Структура дослідження** обумовлена метою і завданнями, які були покладені здобувачем у процесі науково-теоретичної розробки вибраної теми. Дослідження складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний обсяг кваліфікаційної роботи

становить 61 сторінку, робота проілюстрована 1 малюнком та 5 таблицями. Список використаних джерел містить 56 найменувань.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ**

**У вступі** обґрунтовано актуальність теми роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну і методи дослідження.

**У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження особливостей адаптації студентів до закладу вищої освіти»** аналізується ступінь розробленості проблеми. Розглядаються поняття, сутність, структура. Обґрунтовуються основні теоретико-методологічні підходи до дослідження особливостей адаптації студентів до закладу вищої освіти.

**У другому розділі «Психологічна адаптація студентів до ЗВО – важлива умова їх особистісного та професійного розвитку»** досліджуються психологічне поняття освітнього середовища, внутрішні та зовнішні фактори адаптації студентів, адаптація студентів до ЗВО в умовах пандемії та воєнного стану, роль психологічної служби закладу вищої освіти в процесі адаптації студентів.

**У третьому розділі «Емпіричне дослідження особливостей адаптації студентів до закладу вищої освіти»** обґрунтовуються обрані методики, описується емпіричне дослідження. Аналізуються результати емпіричного дослідження.

Для вирішення завдань дослідження використовувалися теоретичні, емпіричні та статистичні методи. Зокрема, теоретико-методологічний аналіз дозволив концептуалізувати наукову психологічну літературу (дисертації, автореферати дисертацій, монографії, статті, Інтернет-ресурси), присвячену адаптації студентів до закладу вищої освіти, дослідити ступінь розробленості проблеми. Метод математичної статистики дозволив опрацювати дослідницькі дані,

обчислити статистичні показники, перевірити достовірність результатів емпіричного дослідження.

Для досягнення мети дослідження було поєднано кількісні та якісні методи, зокрема, анкетування; методика «Шкала тривоги Спілбергера (State-Trait Anxiety Inventory, STAI), що дозволяє ефективно змінювати самооцінку рівня тривожності в даний момент (реактивна тривожність) та особистісної тривожності (стійка характеристика людини; методику діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда). вимірювання рівня адаптованості людини; методика «Способи копінг-поведінки» Р. Лазаруса та С. Фолкмана, за допомогою якої визначаються способи вирішення проблем у трудовому процесі, навчанні, відносинах з оточуючими.

## **ВИСНОВКИ**

Аналіз сучасних наукових досліджень дозволив ознайомитись з досягненнями вітчизняних та зарубіжних науковців, які присвятили свої роботи проблемі адаптації студентів до закладу вищої освіти. Вчені вивчили роль копінг-стратегій, які використовують студенти-першокурсники. Виявили особливості їхньої адаптації за допомогою цифрових технологій. Проаналізували значення арт-практик для адаптації студентів до ЗВО. Також дослідники вивчали особливості адаптації студентів з особливими потребами до ЗВО та багато інших проблем.

Дослідження поняття та сутності адаптації студентів до ЗВО показало, що адаптація студентів до освітнього середовища ЗВО є двосторонньо спрямованим процесом, в якому освітнє середовище впливає на студента, а студент впливає на освітнє середовище. Таким чином, у процесі адаптації студент одночасно є об'єктом та суб'єктом адаптації.

Концептуалізовано сутність адаптації студентів до закладу вищої освіти - це взаємодія студента з освітнім середовищем ЗВО, засобами якої

є діяльність, спілкування, поведінка; це засвоєння цілей, цінностей та норм освітнього середовища; відповідність їм особистісних установок студента. Успіх адаптаційного процесу залежить від того, наскільки самооцінка та очікування студента відповідають його особистісним можливостям та умовам освітнього середовища.

Розгляд психологічного поняття освітнього середовища ЗВО показав, що у науковій літературі поняттю «освітнє середовище» надається важливе значення. Його трактують як частину просторово-предметного оточення (І. Бех, В. Семиченко та ін.), як систему впливів, можливостей та умов освіти та розвитку особистості (В. Вербицький, О. Коберник та ін.), як середовище для розвитку (Ш. Амонашвілі, В. Рубцов та ін.).

Найважливішою метою освітнього середовища ЗВО є створення сприятливих умов розвитку особистості, яка спрямована на самореалізацію, творчість, професійну компетентність, активне соціальне життя.

На основі аналізу наявних інтерпретацій сформульовано авторське визначення поняття «освітнє середовище»: освітнє середовище закладу вищої освіти – це простір, що включає умови для передачі знань від одного покоління іншому, творчої взаємодії між суб'єктами та об'єктами навчального процесу, метою якого є розвиток особистості та професійної компетентності майбутнього спеціаліста.

Результатом адаптованості студентів до освітнього середовища закладу вищої освіти є їхня задоволеність собою та оточуючими, позитивний, оптимістичний емоційний настрій, здатність до саморегуляції, активність, уміння долати труднощі та приймати відповідальні рішення.

На основі аналізу існуючих джерел можна вважати, що різні психологічні особливості особистості впливають на процес її адаптації, у результаті чого вона може втратити почуття психологічного захисту, її

емоційні реакції можуть змінитися, і все це може привести до зниження адаптаційних можливостей студентів до умов освітнього середовища закладу вищої освіти.

Успіх адаптації студентів-першокурсників до нових умов незнайомого для них освітнього середовища ЗВО залежить від низки внутрішніх та зовнішніх факторів. Внутрішні фактори адаптації студента до освітнього середовища вищої освіти це особистісні характеристики студента: взаємини у навчальній групі; соціально-психологічний клімат у групі та в університеті; рівень підготовленості студента до нових вимог навчального процесу. Зовнішні фактори: державна політика у сфері освіти та політика закладу вищої освіти у начальній, наукової та виховної сферах.

Проведене емпіричне дослідження показало, що у більшості студентів, які брали участь у дослідженні, середній рівень адаптованості. Водночас у частини студентів рівень адаптації низький, що може перешкоджати їхній соціалізації у закладі вищої освіти та суспільстві загалом. Причиною цього є психологічні особливості молодих людей, які вже не є підлітками, але ще й не дорослими.

Обґрунтовано процес адаптації студентів до ЗВО в умовах пандемії та воєнного стану. Показано, що пандемія та військовий стан в Україні стали причиною психологічної та соціальної напруги студентів. Практика показала, що студенти, особливо, першокурсники, потребують підтримки закладу вищої освіти, і, зокрема, професорсько-викладацького складу.

Досліджено роль психологічної служби ЗВО у процесі адаптації студентів. Обґрунтовано, що з метою розширення діяльності Сектору психічного здоров'я ОНЕУ доцільно залучити до його роботи студентів-психологів, які таким чином матимуть додаткову можливість для вдосконалення своїх професійних навичок. Студенти-психологи у статусі волонтерів зможуть практикуватися в реальних умовах, брати участь у



створенні програм та методичних рекомендацій щодо психологічної допомоги студентам закладів вищої освіти.

Дослідження показало, що, чим успішнішою буде адаптація студентів до закладу вищої освіти, тим успішнішим буде процес їх розвитку як особистості, професійного фахівця.

Перспективи подальших досліджень бачимо в тому, щоб продовжувати аналізувати ті аспекти психологічної адаптації студентів, які поки що недостатньо вивчені. Зокрема, залежність ефективності процесу адаптованості студента в освітньому середовищі ЗВО від рівня адаптованості, який він мав у школі.

Таким чином мета та завдання дослідження є досягнутими.